

El llenguatge

Escapolir-se

25/IV/1978

Es podria mig insinuar, potser, que el desig de llibertat, l'afany de no veure's empresonat, engarjolat o engabiats, tan unànimes i universals, han tingut un reflex en el llenguatge, en el sentit que són nombrosíssims els verbs que ha creat, amb els quals expressar la idea d'allunyar-se de les reixes i les presons o, simplement, dels ambients opressius i dels medis incòmodes i asfixiants. Dit d'una altra manera, que verbs com fugir o escapar-se presenten una nodrida rastellera de sinònims: evadir-se, esquitllar-se, esmunyir-se, enfugir-se, defugir, escapolir-se (o escapolar-se), fer-se escàpol, guillar i, encara usats en sentit figurat, -esfumar-se i evaporar-se. Es tracta, és clar, d'una sinonímia parcial, amb diversos casos específics d'aplicació per a cadascun d'ells.

La sinonímia existent entre escapar-se i fugir resulta sempre útil per a fer veure el nuí valor sintàctic o significatiu del pronom personal es que ha d'acompanyar, imprescindiblement, el primer d'aquests dos verbs. Volem dir que si una mateixa idea es pot expressar per un verb que ha d'anar acompanyat d'un pronom i d'un verb sull, és que aquest pronom és una imposició idiomàtica, que afecta un nombre determinat de verbs que, per això, anomenem pronominals. Notem, de passada, un parell d'usos d'aquests verbs —un de cada un— que el Fabra no recull. Escapar-se, en el llenguatge dels jugadors de cartes, significa haver aconseguit les dues bases mínimes (en un joc com és ara el canari) que calen per a no perdre. I les formes d'imperatiu de fugir són usades per a dir a algú que s'aparti i fins i tot amb valor interjeccional: Fugiu d'aquí! Au, home: fugiu!

El punt principal, però, és la freqüència, malgrat aquesta abundor de mitjans propis, amb que veiem recórrer a un castellanisme com «escabullir-se», que sorprenem fins i tot sovint en textos impresos. La forma que hi correspon més exactament és escapolir-se que significa, exactament, escapar-se indemne d'un perill, especialment, deixar aquella amb qui hom està sense que se n'adonin. Es podria afirmar que la substitució de «escabullir-se» per escapolir-se és vàlida en tots els casos. Però val la pena de tenir també presents dues formes tan genuïnes i expressives com esmunyir-se, i esquitllar-se que ens poden ésser de gran utilitat.

Albert Jané